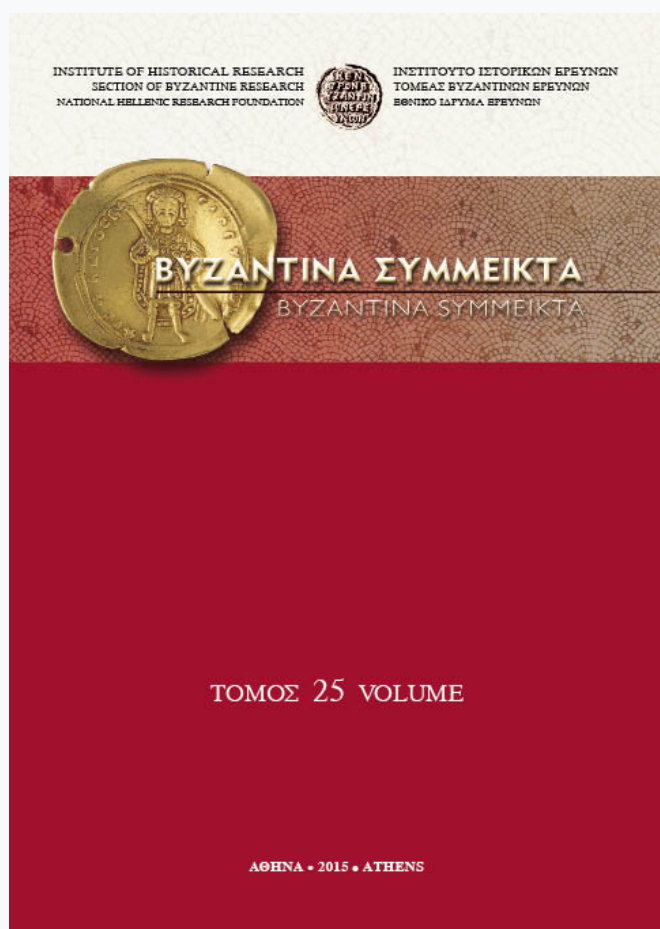

Byzantina Symmeikta

Vol 25 (2015)

BYZANTINA SYMMEIKTA 25

Βιβλιοκρισία: Eustathios of Thessaloniki, Secular Orations 1167/8 to 1179, translated by Andrew F. STONE, with an introduction and commentary [Byzantina Australiensia 19], Brisbane 2013, σελ. xxv+241. ISBN: 978-1-876503-36-9

Γεράσιμος ΜΕΡΙΑΝΟΣ

doi: [10.12681/byzsym.9056](https://doi.org/10.12681/byzsym.9056)

Copyright © 2016, Γεράσιμος ΜΕΡΙΑΝΟΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΜΕΡΙΑΝΟΣ Γ. (2016). Βιβλιοκρισία: Eustathios of Thessaloniki, Secular Orations 1167/8 to 1179, translated by Andrew F. STONE, with an introduction and commentary [Byzantina Australiensia 19], Brisbane 2013, σελ. xxv+241. ISBN: 978-1-876503-36-9. *Byzantina Symmeikta*, 25, 327–333. <https://doi.org/10.12681/byzsym.9056>

Eustathios of Thessaloniki, Secular Orations 1167/8 to 1179, translated by ANDREW F. STONE with an introduction and commentary [Byzantina Australiensia 19], Brisbane 2013, σελ. xxv+241. ISBN 978-1-876503-36-9

Το έργο του Ευσταθίου Θεσσαλονίκης απασχολεί οποιαδήποτε συζήτηση για την βυζαντινή λογοτεχνία του δωδέκατου αιώνα. Μολονότι η αυθεντία του μεγαλύτερου βυζαντινού ομηριστή είχε στρέψει στο παρελθόν το ενδιαφέρον κυρίως στην φιλολογική πλευρά του έργου του, η κατάσταση πλέον στην έρευνα εμφανίζεται περισσότερο ισορροπημένη, υπό την έννοια ότι εξετάζονται πτυχές του συνδυαστικά ή, εν πάση περιπτώσει, χωρίς να αποκλείονται άλλες. Στην κατεύθυνση της σφαιρικότερης αποτίμησης της συγγραφικής παραγωγής του συνέβαλε αποφασιστικά η έκδοση, το 1984, του βιβλίου του Alexander Kazhdan (σε συνεργασία με τον Simon Franklin), *Studies on Byzantine Literature of the Eleventh and Twelfth Centuries*¹, του οποίου το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει συστηματικά όψεις του βίου και του έργου του Ευσταθίου. Με το κεφάλαιο αυτό ο Kazhdan εξοικείωσε τους μελετητές με την σχετική έρευνα που είχε δημοσιεύσει σε άρθρα του στην ρωσική γλώσσα, προτού αναχωρήσει από την Σοβιετική Ένωση. Για τον Kazhdan, η σύνθεση του πορτραίτου του Ευσταθίου – όπως και κάθε βυζαντινού συγγραφέα, άλλωστε – προϋποθέτει τον συνδυασμό στοιχείων από κείμενά του όλων των φιλολογικών ειδών. Ο συγγραφέας προέχει των μεμονωμένων ειδών ως ολότητα και όχι το αντίστροφο². Την κακώς

1. A. KAZHDAN (σε συνεργασία με τον S. FRANKLIN), *Studies on Byzantine Literature of the Eleventh and Twelfth Centuries*, Cambridge - Paris 1984 [ελλ. μτφρ.: *Μελέτες στη βυζαντινή λογοτεχνία του 11ου και 12ου αιώνα*, μτφρ. Μ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ-ΤΖΙΩΓΑ, επιμ. Β. ΚΑΤΣΑΡΟΣ, Αθήνα 2007].

2. KAZHDAN – FRANKLIN, *Studies*, viii: “I give pride of place not to the genre, but to the writer. In order to construct a portrait of Eustathius, I combine the evidence of his historical

νοούμενη στεγανότητα της φιλολογικής κατηγοριοποίησης, και κατ' επέκταση την επιλεκτική χρήση ορισμένων συγγραφέων σε σχέση με άλλους βάσει της «ιστορικότητας» του έργου τους, υπερέβη και ο Paul Magdalino στο βιβλίο του για την βασιλεία του Μανουήλ Α΄ Κομνηνού, προβάλλοντας, για πρώτη ίσως φορά σε τέτοια έκταση, την αξία του ρητορικού έργου του Ευσταθίου ως ιστορικής πηγής³.

Σε αυτό το πνεύμα ο Andrew F. Stone έχει γράψει σειρά άρθρων, τα οποία τον έχουν κάνει γνωστό σε όσους ασχολούνται με τον Ευστάθιο Θεσσαλονίκης αλλά και με τον δωδέκατο αιώνα γενικότερα. Ειδικά όσον αφορά τον Ευστάθιο, η συχνότητα και ο αριθμός των μελετών του Stone τον καθιστούν τον πιο συστηματικό μελετητή του λόγιου αρχιεπισκόπου κατά τα τελευταία έτη. Με τα εφόδια τόσων χρόνων ο Stone μετέφρασε έξι «κοσμικούς λόγους» (“secular orations”) του Ευσταθίου, και γίνεται εμφανής η πρόθεσή του να δείξει μέσα από το βιβλίο αυτό την χρησιμότητα των συγκεκριμένων λόγων για την απόκτηση πληρέστερης γνώσης τόσο του βίου όσο και της εποχής του Ευσταθίου. Ως προς την έκδοση, η μετάφρασή του εντάσσεται στην σειρά *Byzantina Australiensia* ως ο υπ' αριθμόν 19 τόμος. Στην ίδια σειρά – που έχει παρουσιάσει αξιοσημείωτη επίδοση στην μετάφραση κειμένων βυζαντινών συγγραφέων τα τελευταία χρόνια – έχει εκδοθεί και η αγγλική μετάφραση της *Συγγραφής* του Ευσταθίου για την άλωση της Θεσσαλονίκης από τον John R. Melville Jones⁴.

Το έργο που ανέλαβε ο Stone δεν ήταν εύκολο. Συχνά, το απαιτητικό ύφος και η αττικίζουσα γλώσσα του Ευσταθίου δυσκολεύουν ακόμα και έμπειρους μελετητές να κατανοήσουν όλες τις αποχρώσεις των λεγομένων του, αλλά ο Stone κατόρθωσε να προσφέρει μια ζωντανή και ρέουσα μετάφραση. Κατά την άποψη του υπογράφοντος, οι μεταφράσεις βυζαντινών κειμένων σε σύγχρονες δυτικές γλώσσες είναι χρήσιμες καθαυτές, αλλά όπως σε όλα τα εργαλεία πρέπει να διαχωρίζεται η χρήση από την κατάχρηση. Το πρόβλημα της μικρής απήχησης της βυζαντινής γραμματείας στο διεθνές κοινό σαφώς μπορεί να αμβλυνθεί μέσω καλών μεταφράσεων, τουλάχιστον στο επίπεδο του μη ειδικού αναγνώστη (και πρέπει να παραδεχθεί κανείς ότι η χρήση τους στην διδασκαλία είναι

works, his speeches and letters, his sermons and pamphlets, his commentaries on Homer and on John of Damascus. [...] An author – even a Byzantine author – deserves to be regarded as an entity, not to be torn to pieces in the interests of proving the eternal stability of genres”.

3. P. MAGDALINO, *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, Cambridge 1993.

4. *Eustathios of Thessaloniki, The Capture of Thessaloniki*, μτφρ., εισ. και σχόλια J. R. MELVILLE JONES [*Byzantina Australiensia* 8], Canberra 1988.

ανεκτίμητη). Σε καμία περίπτωση όμως αυτές δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τα πρωτότυπα κείμενα και την απαραίτητη γνώση ελληνικών, κυρίως όσον αφορά τους ειδικούς μελετητές. Ωστόσο, στο υπό συζήτηση έργο του Stone τέτοια μεθοδολογικού είδους διλήμματα υπερβαίνονται από την διττή λειτουργικότητά του. Το βιβλίο δεν συνιστά μόνο μια πολύ καλή μετάφραση (ακόμα και για έναν αναγνώστη που θα ήθελε έστω να συμβουλευθεί τις «αναγνώσεις» του Stone) αλλά και έναν πλούτο σχολίων που περιβάλλει τους λόγους αυτούς και τους εντάσσει στο ιστορικό, λογοτεχνικό και πολιτικό πλαίσιο της εποχής τους.

Της μετάφρασης και του σχολιασμού των λόγων προηγείται εισαγωγή, η οποία περιέχει: σύντομη βιογραφία του Ευσταθίου (σσ. ix-xi)· βασική εργογραφία (σσ. xii-xiii)· περιγραφή του θεσμού του *θεάτρου*, με τον οποίο ο Stone συσχετίζει τους υπό εξέταση λόγους (σσ. xiii-xiv)· αναφορά στην χειρόγραφη παράδοση και τις εκδόσεις (σσ. xv-xvi)· εξέταση του κοινού και του σκοπού των λόγων (σσ. xvi-xvii)· ανάλυση των επιπέδων ύφους και της επίδρασης σε αυτό κυρίως του Ερμογένους του Ταρσέως (σσ. xviii-xxiv)· και, τέλος, συνοπτική αναφορά στις νύξεις του Ευσταθίου στην κλασική και την χριστιανική γραμματεία (σσ. xxiv-xxv). Το ιστορικό πλαίσιο των λόγων απουσιάζει από την εισαγωγή, αλλά αυτό μάλλον οφείλεται στην επιλογή του Stone να το εξετάσει μέσω των επιμέρους σχολίων που αφορούν κάθε κείμενο. Η εισαγωγή επιτυγχάνει μέσα σε λίγες σχετικά σελίδες να σκιαγραφήσει επιτυχώς βασικές πλευρές του έργου, της ζωής αλλά και του πολιτισμικού και κοινωνικού πλαισίου εντός του οποίου ο Ευστάθιος έδρασε και συνέθεσε τους λόγους του, προσφέροντας ακόμα και σε έναν ελάχιστο υποψιασμένο αναγνώστη αρκούντως ικανοποιητική εικόνα.

Από το σύνολο των κοσμικών λόγων του Ευσταθίου επιλέγονται έξι που καλύπτουν την περίοδο 1167/8-1179, έχοντας ως επίκεντρο δηλαδή την εποχή που ο Ευστάθιος ήταν *μαΐστωρ τών ῥητόρων*, και τα πρώτα χρόνια του ως αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης. Πρόκειται συνεπώς για λόγους που αντιπροσωπεύουν το αποκορύφωμα της σταδιοδρομίας του Ευσταθίου αλλά και της ρητορικής του δεινότητας. Οι έξι αυτοί λόγοι, που εκδόθηκαν από τον Regel και επανεκδόθηκαν από τον Wirth, είναι οι ακόλουθοι⁵:

5. *Fontes rerum byzantinorum. Rhetorum saeculi XII orationes politicae*, έκδ. W. REGEL, τ. I, 1-2, St Peterburg 1892-1917, ανατ. Leipzig 1982· *Eustathii Thessalonicensis opera minora, magnam partem inedita*, έκδ. P. WIRTH [CFHB 32], Berlin - New York 2000. Με τη σειρά που έχουν στη μετάφραση του Stone, η αντιστοιχία των λόγων με τις ανωτέρω εκδόσεις είναι η ακόλουθη:

STONE [A], 3-10: REGEL VII, 126-131 = WIRTH II, 289-293·

[Α] Τοῦ μακαριωτάτου Θεσσαλονίκης, ὅτε ἐν διακόνοις ἦν καὶ διδάσκαλος τῶν ῥητόρων, δέησις εἰς τὸν βασιλέα κῦρ Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν ὡς ἀπὸ τῆς πόλεως, ὅτε αὐτὴν ἀνῆλθὺς ἐπέβη (“The Speech on the Occasion of a Drought”).

[Β] Λόγος ῥητορικὸς τοῦ ἁγιωτάτου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κῦρ Εὐσταθίου τοῦ τοῦ Καταφλῶρον εἰς τὸν αὐτοκράτορα κῦρ Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν (“The Epiphany Oration of 1174”).

[Γ] Λόγος εἰς τὸν αὐτοκράτορα κῦρ Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν, ὅτε ἦν ἐτι τῆς ἁγιωτάτης τῶν Μύρων ἐκκλησίας ὑποψήφιος (“The Epiphany Oration of 1176”).

[Δ] Εἰδὸς λαλιᾶς τινος καὶ προσφωνήσεως, ὅτε ὁ πανσέβαστος σεβαστὸς καὶ μέγας ἐταιρειάρχης κῦρ Ἰωάννης ὁ Δούκας ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίκην ἐρευνήσων τὸν Λεπενδρηνὸν κατὰ θεῖον καὶ βασιλικὸν ὀρισμόν (“The Speech for the Grand Hetaireiarch John Doukas”).

[Ε] Λόγος ἐοικὼς ἐπιβατηρίῳ ἐκφωνηθεὶς ἐπὶ τῇ ἐκ Φραγγίας ἐλεύσει τῆς βασιλικῆς νύμφης εἰς τὴν μεγαλόπολιν (“The Welcoming Oration for Agnes of France”).

[Ζ] Λόγος ἀναγνωσθεὶς εἰς τὸν αὐτοκράτορα κῦρ Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν (“An Imperial Oration of [Autumn] 1179”).

Οἱ λόγοι αυτοὶ ανταποκρίνονται σε ποικιλία περιστάσεων, κατὰ τις οποίες ὁ Εὐστάθιος απευθύνεται σε διάφορα πρόσωπα για διάφορα θέματα και ὑπὸ ποικίλες ιδιότητες, καλύπτοντας μια περίοδο δώδεκα περίπου ετών, ἐπὶ βασιλείας Μανουὴλ Α΄. Μερικὰ ἀπὸ τα στοιχεῖα που, κατὰ τὴν γνώμη του υπογράφοντος, ξεχωρίζουν στους λόγους αὐτοὺς εἶναι τα ἀκόλουθα. Στον πρῶτο λόγο (1167/8) διαβάζουμε για το πρόβλημα λειψυδρίας που ἀντιμετώπισε ἡ πρωτεύουσα και τὴν ἐκκλήση στον αὐτοκράτορα για ἐξεύρεση λύσης.

Στον δεύτερο λόγο (1174) κυριαρχεῖ ἡ ἐξύμνηση τῆς νίκης ἐπὶ Γερμανῶν και Βενετῶν στην πολιορκία τῆς Ἀγκώνας και τῆς διάλυσης στην Φιλαδέλφεια τῆς τουρκικῆς συμμάχιας ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορίας. Αἰσιοσημείωτη εἶναι και ἡ ἀναφορά στην πορεία των Γερμανῶν Σταυροφόρων μέσα ἀπὸ τα ἐδάφη

STONE [B], 16-65: REGEL VI, 92-125 = WIRTH O, 261-288

STONE [Γ], 74-130: REGEL III, 24-57 = WIRTH M, 202-228

STONE [Δ], 133-145: REGEL II, 16-24 = WIRTH Λ, 195-201

STONE [Ε], 150-165: REGEL V, 80-92 = WIRTH Ξ, 250-260

STONE [Ζ], 172-207: REGEL IV, 57-80 = WIRTH Ν, 229-249

Να σημειωθεῖ ὅτι οἱ λόγοι [Α] και [Γ] ἐκδόθηκαν για πρώτη φορά ἀπὸ τον G. L. F. TAFEL, *De Thessalonica eiusque agro dissertatio geographica*, Berlin 1839, 433-439 και 401-432 ἀντίστοιχα.

της αυτοκρατορίας (Β΄ Σταυροφορία), οι οποίοι, σύμφωνα με τον Ευστάθιο, επιθυμούσαν την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης.

Από τον τρίτο λόγο (1176) αντλούμε αυτοβιογραφικά στοιχεία του Ευσταθίου σχετικά με την σταδιοδρομία του. Στην συνέχεια, ο Ευστάθιος προσφέρει ένα πανόραμα της βυζαντινής εξωτερικής πολιτικής και των σχέσεων με άλλους λαούς, από την περιγραφή της επανεδραίωσης της αυτοκρατορικής εξουσίας στην Μικρά Ασία και την απώθηση των Τούρκων στο εσωτερικό της έως τις αναφορές σε Σέρβους, Ούγγρους, Βενετούς και Νορμανδούς της Σικελίας. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στον αυτοκράτορα ως επικυρίαρχο ξένων ηγεμόνων, όπως του Αμαλρίχου Α΄ της Ιερουσαλήμ και του Βελά Γ΄ της Ουγγαρίας, ενώ ενδιαφέρουσα είναι και η αναφορά στην παρουσία του Σέρβου ηγεμόνα Στεφάνου Νεμάνια στην Κωνσταντινούπολη.

Στον τέταρτο λόγο, που ο Ευστάθιος απευθύνει στον *μέγαν έταιρειάρχη* Ιωάννη Δούκα το 1179, υπάρχουν ενδιαφέροντα στοιχεία για τον βίο του Ευσταθίου και των προβλημάτων που είχε αντιμετωπίσει από μερίδα Θεσσαλονικέων ήδη από τις αρχές της παραμονής στην μητρόπολή του. Ο αυτοκράτορας είχε στείλει τον Ιωάννη Δούκα μάλλον για να διαλευκάνει μια παρεξήγηση μεταξύ του Ευσταθίου και του ποιμνίου του. Ο λόγος αυτός προσφέρει πληροφορίες τόσο για την σταδιοδρομία και τις αποστολές του Ιωάννη Δούκα όσο και για τις λειτουργίες του αξιώματος του *μεγάλου έταιρειάρχου*. Ενδιαφέρουσα είναι η αναφορά στις κακουχίες που υπέμεινε ο Μανουήλ Α΄ κατά τις πρόσφατες εκστρατείες του στην Μικρά Ασία.

Στον πέμπτο λόγο ο Ευστάθιος καλωσορίζει, το καλοκαίρι του 1179, την Αγνή της Γαλλίας, μέλλουσα σύζυγο του γιου και διαδόχου του Μανουήλ Α΄, Αλεξίου [Β]. Την ένωση αυτή, και κατά συνέπεια την εδραίωση της συμμαχίας μεταξύ Μανουήλ Α΄ και Λουδοβίκου Ζ΄ της Γαλλίας, επιχείρησαν ανεπιτυχώς να εμποδίσουν ευρωπαϊκές δυνάμεις (βλ. τον σχολιασμό του Stone, σσ. 154-155 σημ. 638 και 642). Ο Ευστάθιος περιγράφει την άφιξη της πριγκίπισσας στην Κωνσταντινούπολη, την υποδοχή της από τον λαό και τον θαυμασμό της ομορφιάς της από τον Αλέξιο. Η ευχή στον Αλέξιο για μακροήμερευση της δυναστείας των Κομνηνών, προφανώς μέσω των τέκνων του με την Αγνή, φαντάζει τραγική σε εμάς που γνωρίζουμε την κατάληξή του.

Στον έκτο και τελευταίο λόγο (φθινόπωρο 1179) γίνεται αναφορά στις ευεργεσίες του αυτοκράτορα στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Ωστόσο, ο Ευστάθιος επικεντρώνεται στην τουρκική εισβολή και επιθετικότητα στην Μικρά Ασία, και την κατάσταση που επικρατούσε εκεί μετά την καταστροφή του Μυριοκεφάλου

(1176), θέματα, που όπως τονίζει και ο Stone, περιγράφονται με απαισιόδοξη διάθεση. Εξυμνούνται τα κατορθώματα των τριών πρώτων Κοιμηνηών αυτοκρατόρων εναντίον των Τούρκων, αλλά οι τελευταίοι εμφανίζονται ολοένα δυσκολότερο να αντιμετωπισθούν (πβλ. εδώ την τέταρτη παράγραφο του τρίτου λόγου [του 1176]). Ο λόγος επιβεβαιώνει την αύξηση της σελτζουκικής ισχύος τα τελευταία χρόνια της βασιλείας του Μανουήλ Α΄.

Πριν από την μετάφραση κάθε λόγου, προηγείται σύνοψη του περιεχομένου ανά παράγραφο, καθώς και αναφορά στην χρονολόγησή του. Μία από τις αρετές αυτού του βιβλίου, όπως προαναφέρθηκε, είναι ο εξαντλητικός σχολιασμός στις υποσημειώσεις, όπου ο Stone προσφέρει εντυπωσιακό όγκο πληροφοριών. Μεταξύ άλλων, εξετάζονται:

(1) Όροι (π.χ. “public law-tablets” [δημοσίων ... κύρβεων⁶], βλ. [B] σ. 23 σημ. 113).

(2) «Τόποι» (π.χ. η σύγκριση του αυτοκράτορα με τον Ήλιο, βλ. [B] σ. 17 σημ. 88 και [C] σ. 207 σημ. 836).

(3) Νύξεις στην εκκλησιαστική και θύραθεν γραμματεία (π.χ. ο χαρακτηρισμός *πανάπαλος* [“tender”] – και όχι *παναπάλος*, όπως γράφει ο Stone – που απηχεί την Οδ. ν 223, βλ. [Δ] σ. 138 σημ. 590).

(4) Ζητήματα που έχουν απασχολήσει την έρευνα με παράθεση της σχετικής βιβλιογραφίας (π.χ. η διαμάχη περί της υπάρξεως «Πατριαρχικής Σχολής», βλ. [A] σ. 3 σημ. 42).

(5) Μεταφραστικές επιλογές βάσει της παράλληλης ανάγνωσης των εκδόσεων Wirth και Regel (π.χ. [A] σ. 7 σημ. 67).

Το αποτέλεσμα δικαιώνει τον Stone αφού, μολονότι τα σχόλια ενίοτε εκτείνονται σε δύο σελίδες, ώστε συχνά ο αναγνώστης να χάνει τον ειρμό του κειμένου, η συγκέντρωση αυτού του πλούσιου υλικού είναι ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόηση των λόγων. Το βάθος και την ευρύτητα του σχολιασμού ενισχύουν τα επίμετρα, δέκα συνολικά, με τα οποία ο Stone διευκρινίζει περισσότερο θέματα που έχουν θιγεί στους λόγους.

Η καθαυτό έκδοση της μετάφρασης όμως παρουσιάζει, κατά την άποψη του υπογράφοντος, ορισμένες αβλεψίες. Η αρχική επιλογή του συγγραφέα μάλλον ήταν να αριθμεί τις υποσημειώσεις κάθε λόγου εξ αρχής, ωστόσο, στην έκδοση η αρίθμηση είναι συνεχόμενη. Αυτό δεν θα ήταν πρόβλημα, αν είχαν προσαρμοσθεί σε αυτό το δεδομένο όλες οι εσωτερικές παραπομπές. Στην σ. 151 σημ. 625, για

6. *Eustathii opera minora*, έκδ. WIRTH, 264,27.

παράδειγμα, γίνεται παραπομπή στην “note 19 of the 1174 Epiphany oration”, αλλά η αρίθμηση των υποσημειώσεων στον λόγο αυτό αρχίζει από το 83 και εξής (στην πραγματικότητα ο Stone παραπέμπει στην υπ’ αριθμόν 101 υποσημείωση). Όχι σπάνια είναι τα ορθογραφικά και τυπογραφικά λάθη τόσο στα αγγλικά όσο και στα ελληνικά· ενδεικτικά, “ablke” αντί able (σ. xvii)· “Ίδέων” αντί Ίδεῶν (σ. xviii κ.ε.)· “Kinnamos’ss chronology” (σ. 2)· “Similarities and Dissimilarities” αντί Similarities and Dissimilarities (μέρος τίτλου άρθρου του ίδιου του συγγραφέα, σ. 46 σημ. 208). Επίσης, ενώ στην εισαγωγή γίνεται ρητή αναφορά στην Ελισάβετ Μαδαριάγα (σ. x), δεν γίνεται παραπομπή στο σχετικό άρθρο της, ούτε αυτό περιλαμβάνεται στην βιβλιογραφία⁷.

Η ενδεικτική αυτή αναφορά σε αβλεψίες δεν μειώνει καθόλου την αξία της προσπάθειας του Stone. Μία μετάφραση προφανώς πρέπει να κρίνεται ως τέτοια, αλλά στην προκειμένη περίπτωση η θετική αποτίμηση προκύπτει εξίσου από τον διασαφητικό σχολιασμό, ο οποίος σχηματίζει σε ένα δεύτερο επίπεδο την ερμηνεία των λόγων από τον Stone. Συμπερασματικά, είναι αξιόπαινος ο συγγραφέας για το κοπιώδες έργο που ανέλαβε και για την αίσια περάτωση τόσο της μετάφρασης όσο και των σχολίων.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΕΡΙΑΝΟΣ

ΠΕ/ΕΙΕ

7. Ε. ΜΑΔΑΡΙΑΓΑ, Ο Ευστάθιος Θεσσαλονίκης και η μονωδία του για τον Νικόλαο Αγιοθεοδώγη, *Σύμμεικτα* 17 (2005-2007), 199-211.

